

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В. С. Кравців

**РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА
ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ
ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ**

Львів - 2007

Кравців В. С. Регіональна екологічна політика в Україні та механізми її реалізації / В. С. Кравців ; Ін-т регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2007. – 72 с.

В науковому виданні проведено аналіз теоретичних підходів до визначення поняття «регіональна екологічна політика», обґрунтовано її суть та сформульовано пріоритетні напрямки формування. Показано специфіку екологічної безпеки в системі ринкових методів господарювання. Висвітлено питання вдосконалення методів практичної реалізації регіональної екологічної політики.

Наукове видання розраховане на наукових працівників, спеціалістів органів державного управління у сфері охорони довкілля, аспірантів.

Рецензенти:

Стадницький Ю.І. - доктор економічних наук, професор (Львів)

Гринів Л.С. - доктор економічних наук, професор (Львів)

ISBN 978-966-02-4357-6

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту регіональних досліджень НАН України (протокол № 5 від 14.06.2007 р.).

© Кравців В.С., 2007.

© Інститут регіональних досліджень НАН України, 2007.

Зміст

Вступ	4
1. Регіональна екологічна політика: поняття, суть, інструменти реалізації	5
2. Ринкові механізми в системі управління екологічною безпекою	27
3. Економічні методи реалізації регіональної екологічної політики: український досвід	38
4. Регіональні екологічні програми як інструмент реалізації екологічної політики	56
Висновки	70

ВСТУП

Розвиток політичних та соціально-економічних процесів в Україні, становлення ринкових відносин, більш виразний прояв європейського вектора її зовнішньої політики, необхідність виконання вимог міжнародних актів, до яких приєдналась наша держава, ставлять на порядок денний питання активізації національної політики у сфері екологічної безпеки. Важливо і те, що в сучасних умовах якість довкілля відіграє все більш вагомую роль як фактор забезпечення конкурентоспроможності економіки України на світовому ринку.

Специфіка сьогоденної ситуації полягає в тому, що накопичувані десятиліттями екологічні проблеми тепер треба вирішувати в зовсім інших політичних та економічних умовах. У зв'язку з цим надзвичайно актуальними є еколого-економічні дослідження трансформаційних процесів, наукове обґрунтування стратегії екологічної політики, розробка теоретико-методичних основ формування регіональних систем екологічної безпеки і т.д.

Регіональному контексту зазначених проблем присвячене наукове видання, яке підготовлене автором за результатами багаторічних досліджень в рамках науково-дослідної тематики Інституту регіональних досліджень НАН України.

I. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА: ПОНЯТТЯ, СУТЬ, ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Протягом останніх років термін «екологічна політика» досить міцно «вкоринився» в лексиконі науковців, політиків і практиків, витіснивши з його арсеналу такі поняття, як «охорона природи», «охорона навколишнього середовища», «природоохоронна діяльність» тощо. Але, як показує аналіз наукової літератури, різні автори по-різному тлумачать суть поняття «екологічна політика».

В.Г. Сахаєв та В.Я. Шевчук під екологічною політикою розуміють «розробку пріоритетів на перспективу з урахуванням здоров'я населення і збільшення тривалості життя, відтворення рослинного і тваринного світу, збереження екологічного, генетичного і матеріального базису, природної, історичної спадщини і культури»¹.

А. Ендрес екологічну політику трактує як «систему заходів, спрямованих на забезпечення якості навколишнього середовища, відтворення природних ресурсів і створення відповідних екологічних умов для життя населення»². Подібне розуміння екологічної політики знаходимо й у такому визначенні: «Екологічна політика - система заходів, спрямованих на регуляцію взаємодії суспільства і природи з метою збереження природного середовища»³.

Державна екологічна політика, на думку М.Ф. Реймерса, - це «соціально-економічна політика, в тому числі міжнародна, побудована на розумінні виграшів і недоліків, пов'язаних з екологічним станом території країни (з урахуванням перспективного розвитку господарства і зміни чисельності населення) та природних ресурсів, що знаходяться на цій території»⁴.

Сахаєв В.Г., Шевчук В.Я. Економіка і організація охорони навколишнього середовища: Підручник. - К.: Вища школа, 1995. - С. 253.

² Эндрес А. Экономика окружающей среды / Пер. с нем. - К.: Лыбидь, 1995. - С. 165.

³ Экология и экономика природопользования. - С. 448.

Реймерс Н.Ф. Охрана природы и окружающей человека среды: Словарь-справочник. - М.: Просвещение, 1992. - С. 306.

4. Принципове значення для ефективної державної регіональної політики в сфері екологічної безпеки має чітке теоретичне обґрунтування її місця в системі ринкової економіки. Сьогодні серед учених і спеціалістів точаться гострі дискусії з питань вибору оптимальних варіантів поєднання ринкових та адміністративних методів управління екологічною безпекою.

На думку автора, інтервал дії ринкових регуляторів в сфері охорони навколишнього середовища значно звужується в порівнянні з традиційними господарськими сферами, тому можна говорити виключно про ринок засобів досягнення соціально необхідних рівнів екологічної безпеки. При цьому, просторово-часова регламентація цих рівнів і її інфраструктура забезпечення входить в компетенцію адміністративних методів.

Отже, екологічна безпека, як специфічний вид суспільних благ та невід'ємний елемент національної безпеки, є одним з пріоритетних напрямів державної політики, регіональний зріз якої відіграє провідну роль у гарантуванні екологобезпечного розвитку держави в цілому.

5. Аналіз наукової літератури засвідчує чималий досвід застосування різноманітних інструментів практичної реалізації регіональної екологічної політики, основним з яких є економічні.

Однак їхній арсенал може і мусить бути значно ширшим, включаючи нові, потенційно ефективні інструменти. До таких можна віднести запровадження еконадбавок за вироблену та ввезену екологічно небезпечну продукцію (наприклад, лаки і фарби, мінеральні добрива та пестициди, синтетичні миючі засоби та ін.), запровадження заставно-депозитної системи для потенційно екологічно небезпечних продуктів та устаткування (відпрацьованих масел, акумуляторів та батарей, люмінесцентних ламп, пластикової тари для напоїв тощо); запровадження спеціального маркування екологічно безпечної продукції та ресурсо- і енергозберігаючих пристроїв; плата за акустичний, електромагнітний, іонізуючий вплив на довкілля; запровадження пільгового оподаткування діяльності, що має природоохоронне значення. При цьому нові надходження мають слугувати не джерелом поповнення загальної частини державного бюджету, а безпосередньо забезпечувати природоохоронну діяльність. Новим і перспективним фінансово-економічним інструментом, впровадження якого може мати масштабний природоохоронний ефект, є екологічна конверсія зовнішнього боргу України.

Наукове видання

Кравців Василь Степанович

**Регіональна екологічна політика в Україні
та механізми її реалізації**

Рецензенти:

Стадницький Ю. І. - доктор економічних наук, професор (Львів)

Гринів Л. С. - доктор економічних наук, професор (Львів)

УДК 332.142.6:332.021(477)

Комп'ютерний набір: *Яворський Р.З.*

Комп'ютерний макет: *Попадюк П. С., Казанцева Л. І.*

ISBN 978-966-02-4357-6

© Кравців В.С., 2007.

© Інститут регіональних досліджень
НАН України, 2007.

Підп. до друку 19.06.2007. Формат 60х90/90 Папір офс. №1 Умовн.-друк.
арк. 4,10. Зам. № Тираж 100 прим.

Оригінал-макет виготовлено в Інституті регіональних досліджень НАН
України 79026 м. Львів, вул. Козельницька, 4

Видруковано в ПП "Арал", м. Львів, вул. Нижанківського, 4.